

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

Правові горизонти

Legal horizons

ВИПУСК 24 (37)

Суми – 2020

**SECTION 7
ADMINISTRATIVE LAW AND PROCESS;
FINANCIAL LAW; INFORMATION LAW**

**СЕКЦІЯ 7
АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС;
ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО**

DOI: <http://www.doi.org/10.21272/legalhorizons.2020.i24.p64>

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ

Гаруст Юрій Віталійович,
*доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри адміністративного, господарського права
та фінансово-економічної безпеки,
Навчально-науковий інститут права,
Сумський державний університет*

Терещенко Тетяна Віталіївна,
*Навчально-науковий інститут права,
Сумський державний університет*

Дана стаття присвячена дослідженню питань сучасного стану та тенденцій розвитку нормативно-правового регулювання військової сфери в Україні. В процесі дослідження нормативно-правового регулювання військової сфери в Україні автором розкрито поняття, сутність, нормативно-правове регулювання та напрямки вдосконалення цієї сфери.

У статті поділено нормативно-правове регулювання військової сфери в Україні на 5 різних груп, до яких належать: конституційне регулювання (Конституція України); кодекси України (Водний кодекс України, Лісовий кодекс України, Повітряний кодекс України та інші); інші спеціальні закони, які регулюють окремі сфери військової діяльності (Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу»); підзаконні нормативно-правові акти: розпорядження, постанови, накази центральних і місцевих органів державної влади (Президента України, Кабінету Міністрів України (КМУ – далі), Міністерства оборони України, Служби безпеки України (СБУ – далі), тощо); міжнародні нормативно-правові акти у військовій сфері, які були ратифіковані Україною.

Автором зазначено про кримінальну та адміністративну відповідальність у військовій сфері та підкріплено її нормами Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення. Так, на думку автора, до кримінальних злочинів належать: непокоря; невиконання наказу; опір начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків; погроза або насильство щодо начальника; дезертирство, тощо. До адміністративних правопорушень: відмова від виконання законних вимог командира; самовільне залишення військової частини або місця служби; зловживання військовою службовою особою владою або службовим становищем; недбале ставлення до військової служби та інше.

Відповідно до дослідження було проведено аналіз судових рішень стосовно притягнення до відповідальності за скоєння військових злочинів. Було проаналізовано ряд наукових досліджень вчених у сфері адміністративного права.

Напрямки вдосконалення чинного законодавства в сфері нормативно-правового регулювання військової сфери були прийняті та розроблені на основі ретельного аналізу законодавства країн Європейського Союзу.

Ключові слова: військова сфера, військовий комісаріат, нормативно-правове регулювання, війна, жертва війни, Збройні сили України.

Harust Y.V., Tereshchenko T.V. Normative and legal regulation of the military sphere in Ukraine. This article is devoted to the study of the current state and trends in the legal regulation of the military sphere in Ukraine. In the process of studying the legal regulation of the military sphere in Ukraine, the authors revealed the concept, essence, legal regulation and areas for improvement of this area.

The authors divided the legal regulation of the military sphere in Ukraine into 5 different groups, to which they referred: constitutional regulation (Constitution of Ukraine); codes of Ukraine (Water Code of Ukraine, Forest Code of Ukraine, Air Code of Ukraine and others); other special laws that regulate certain areas of military activity (Law of Ukraine "On Military Duty and Military Service"); bylaws: orders, resolutions, orders of central and local authorities (President of Ukraine, Cabinet of Ministers of Ukraine (CMU - hereinafter), Ministry of Defense of Ukraine, Security Service of Ukraine (SBU - hereinafter), etc.); international regulations in the military sphere, which were ratified by Ukraine.

The authors also mentioned criminal and administrative liability in the military sphere and supported it by the norms of the Criminal Code of Ukraine and the Code of Ukraine on Administrative Offenses. Yes, they attributed to criminal offenses: disobedience, non-compliance with the order; resistance to the chief or forcing him to breach official duties; threat or violence against the boss; desertion, etc. To administrative offenses: refusal to comply with the lawful requirements of the commander; unauthorized leaving of a military unit or place of service; abuse of power or official position by a military official; careless attitude to military service and more.

According to the study, an analysis of court decisions regarding prosecution for war crimes was conducted. A number of scientific researches in the field of administrative law were analyzed.

Directions for improving the current legislation in the field of legal regulation of the military sphere were adopted and developed on the basis of a careful analysis of the legislation of the European Union.

Key words: military sphere, military commissariat, normative-legal regulation, war, victim of war, Armed forces of Ukraine.

Постановка проблеми. Будь-яка країна має захищати свій суверенітет, територію та своїх громадян і з цією метою створюється військова система країни, її армія. Важливим етапом створення армії та добору кандидатів на військову службу є військовий комісаріат, тож потрібно визначити чим саме керуються військові комісаріати при доборі призовників, чим керуються самі призовники та військовослужбовці та в якому законодавстві передбачені принципи ведення військової діяльності.

Існує нагальна потреба у кардинальному вдосконаленні правового регулювання суспільних відносин, пов'язаних із взаємодією відділень військової поліції з місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування для вирішення оборонних завдань, вдосконалення правового регулювання вербування та штатного

розкладу в особовому складі українських сил безпеки в сучасних умовах.

Формулювання мети статті. Автори ставлять за мету визначення напрямків подальшого вдосконалення нормативно-правового регулювання військової сфери на основі досвіду ЄС.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженню реформування відповідальності державних службовців, їх основних змін та подальших можливостей вдосконалення присвятили свої праці наступні вчені, як: Єрмолаєв А. В., Кононенко К. А., Пашинський В. Й., Свистільник І. А., Скакун О. Ф. та інші.

Методологія дослідження. Для реалізації мети і завдань у роботі широко використовувався комплекс взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих загальнонаукових і спеціальних методів

дослідження, спрямованих на отримання об'єктивних і достовірних результатів: історичний та логічний аналіз літературних джерел; метод функціонально-структурного аналізу; метод порівняльного і статистичного аналізу фактів і явищ, їх синтезу; системний і комплексний підходи; метод контент-аналізу; метод узагальнення; прогностичний метод, тощо.

Усі вищезазначені методи сприяли повноті дослідженню нормативно-правового регулювання військової сфери.

Виклад основного матеріалу статті. Як ми знаємо, будь-яка країна має захищати свій суверенітет, територію та своїх громадян і з цією метою створюється військова система країни, її армія. Важливим етапом створення армії та добору кандидатів на військову службу є військовий комісаріат, тож потрібно визначити чим саме керуються військові комісаріати при доборі призовників, чим керуються самі призовники та військовослужбовці та в якому законодавстві передбачені принципи ведення військової діяльності.

Як вважають Пашинський В. Й. та Свистільник І. А. «на сьогодні в Україні склалася система нормативно-правових актів, різної юридичної сили, які регулюють питання соціального та правового захисту військовослужбовців, їх конституційних прав і свобод, гарантій щодо їх реалізації. За юридичною силою ці нормативно-правові акти поділяються на такі рівні: конституційне регулювання (Конституція та конституційні закони); міжнародно-правове регулювання (міжнародні договори та угоди); законодавче регулювання (закони України); регулювання підзаконними нормативно-правовими актами» [1, с. 102].

На нашу думку, якщо розглядати ієрархію системи нормативно-правових актів регулювання військової сфери, то саму систему законодавства в цій сфері, можна поділити на п'ять самостійних груп, якими є:

1) конституційне регулювання – Конституція України та зміни до неї, які закріплюють саме захист суверенітету і територіальної цілісності України;

2) кодекси України – за якими закріплені загальні норми, які застосовуються в військовій сфері, такі як: цивільні права військовослужбовців, їх відповідальність за злочини та правопорушення, договори в військовій сфері та інше;

3) інші спеціальні закони, які регулюють окремі сфери військової діяльності;

4) нормативно-правові акти: розпорядження, постанови, накази центральних і місцевих органів державної влади (Президента України, Кабінету

Міністрів України (КМУ – далі), Міністерства оборони України, Служби безпеки України (СБУ – далі), тощо);

5) міжнародні нормативно-правові акти у військовій сфері, які були ратифіковані Україною.

Треба також зазначити, що для повної ефективності законодавства у військовій сфері, усі вищезазначені групи мають бути взаємоузгодженими між собою, доповнювати та не суперечити один одному, що проявляється в однозначності їх тлумачення та своєчасному виправленню усіх норм регулюючих змінене питання чи заповнення будь-яких інших прогалин у праві.

Основною нормою в військовій сфері є ст. 17 Конституції України, за якою зазначено, що «Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України» [2].

Слід додати, що в Конституції України також закріплений обов'язок громадян відбувати військову службу та захищати Вітчизну, що зазначено в ст. 65 за якою «захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України. Громадяни відбувають військову службу відповідно до закону» [2].

Ці конституційні положення є правовою основою для інших законодавчих актів про соціальний та правовий захист. Конституція України має найвищу юридичну силу, закони України та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні прийматися на її основі, не суперечити її нормам. Її нормами є прями стандарти роботи та гарантії захисту прав і свобод людини і громадянина, включаючи соціальний і правовий захист військовослужбовців безпосередньо виходячи з норм Конституції України.

Перейдемо до наступної групи яку складають кодекси України. Так, до кодексів України, якими регулюються військові норми є: Водний кодекс України (ВК України – далі), Господарський кодекс України (ГК України – далі), Кодекс законів про працю України (КзпП України – далі), Лісовий кодекс України (ЛК України – далі), Повітряний кодекс України, Сімейний кодекс України (СК України – далі), Цивільний кодекс України (ЦК України – далі). Окремо слід виділити кодекси, за якими закріплена відповідальність за військові злочини та правопорушення, ними є: Кодекс адміністративного судочинства України (КАС

України – далі), Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП України – далі), Кримінальний кодекс України (КК України – далі), Кримінальний процесуальний кодекс України (КПК України – далі).

Особливе значення мають Водний кодекс України, Лісовий кодекс України та Повітряний кодекс України, так як вони закріплюють положення про військові дії на окремих територіях України. Також, ними закріплені положення про різні види військових підрозділів та їхні специфічні засоби дій.

Так, наприклад, ВК України регулює відносини у водному просторі, за якими морський флот захищає водний простір та територію України, яка знаходиться у воді, тобто це річки, озера, Чорне та Азовське моря.

У ст. 85 ВК України вказано, що «у постійне користування землі водного фонду надаються військовим частинам Державної прикордонної служби України з метою забезпечення національної безпеки і оборони для будівництва, облаштування та утримання інженерно-технічних і фортифікаційних споруд, огорож, прикордонних знаків, прикордонних просік, комунікацій, водогосподарським спеціалізованим організаціям, іншим підприємствам, установам і організаціям, в яких створено спеціалізовані служби по догляду за водними об'єктами, прибережними захисними смугами, смугами відведення, береговими смугами водних шляхів, гідротехнічними спорудами та підтриманню їх у належному стані» [3].

Ліси теж мають велике оборонне значення для України, для цього Лісовий кодекс України у ст. 101 закріплює наступне положення, за яким «ліси, розташовані на землях оборони, призначені для розміщення і постійної діяльності військових частин, установ, військово-навчальних закладів, підприємств та організацій Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до закону» [4].

Щодо Повітряного кодексу України то тут зазначені положення про державну авіацію, державне повітряне судно, об'єднанні цивільно-військові системи організації повітряного руху, тощо. У ст. 4 Повітряного кодексу України вказано, що «державна авіація використовує повітряні судна з метою забезпечення національної безпеки і оборони держави та захисту населення, які покладаються на Збройні Сили України, інші військові формування, утворені відповідно до законів України, органи Національної поліції, спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань цивільного захисту, органи охорони державного кордону України, митні органи» [5].

Перейдемо до кодексів за якими регулюється притягнення до відповідальності військовослужбовців. Почнемо з Кримінального кодексу України та злочинів у військовій сфері за які настає відповідальність.

Особливими злочинами в військовій сфері є:

- перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань (ст. 1141 КК України);

- створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (ст. 260 КК України);

- ухилення від призову на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу (ст. 335 КК України);

- ухилення від військового обліку або спеціальних зборів (ст. 337 КК України);

- опір військовослужбовцеві (ст. 342 КК України);

- посягання на життя військовослужбовця (ст. 348 КК України) [6].

Окремо слід виділити розділ XIX КК України за яким передбачені кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби. За ст. 401 КК України визначено поняття військового кримінального правопорушення, так ним є «передбачені цим розділом кримінальні правопорушення проти встановленого законодавством порядку несення або проходження військової служби, вчинені військовослужбовцями, а також військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів».

До кримінальних правопорушень відносяться наступні:

- непокора (ст. 402 КК України);

- невиконання наказу (ст. 403 КК України);

- опір начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків (ст. 404 КК України);

- погроза або насильство щодо начальника (ст. 405 КК України);

- порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями за відсутності відносин підлеглості (ст. 406 КК України);

- дезертирство (ст. 408 КК України) тощо [6].

Прикладом кримінального провадження можна зазначити Вирок Біловодського районного суду Луганської області від 09.02.2017 р. у справі № 408/7864/16-к, суть справи якого полягає в тому, що «ОСОБА_1, будучи військовослужбовцем військової частини-польова пошта В0377, в порушення вимог Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України, Дисциплінарного Статуту Збройних Сил України, 13 жовтня 2015 року, з метою улитись від

військової служби в умовах особливого періоду, не прибув з відпустки до місця несення служби - військової частини - польова пошта В0377, яка тимчасово дислокувалась у с. Первомайськ Біловодського району Луганської області, ухилився від військової служби до 29 вересня 2016 року - до моменту, коли він з'явився до військової прокуратури, дізнавшись, що він оголошений у розшук» [7].

В цій справі суд прийняв рішення визнати винним у вчиненні злочину особу за ч. 3 ст. 408 КК України та призначити йому покарання у вигляді 5 років позбавлення волі та відповідно до ст. 75 КК України звільнити особу від покарання з іспитивним строком на 3 роки.

До адміністративних правопорушень у військовій сфері можна віднести наступні:

- невиконання водіями військових транспортних засобів вимог про зупинку (ст. 1222 КУпАП);
- відмова від виконання законних вимог командира (ст. 17210 КУпАП);
- самовільне залишення військової частини або місця служби (ст. 17211 КУпАП);
- зловживання військовою службовою особою владою або службовим становищем (ст. 17213 КУпАП);
- перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень (ст. 17214 КУпАП);
- недбале ставлення до військової служби (ст. 17215 КУпАП);
- бездіяльність військової влади (ст. 17216 КУпАП);
- злісна непокора законному розпорядженню або вимозі військовослужбовця (ст. 185 КУпАП);
- публічні заклики до невиконання вимог посадової особи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України (ст. 1857 КУпАП);
- умисне зіпсуття обліково-військових документів чи втрата їх з необережності (ст. 211 КУпАП);
- неявка на виклик у військовий комісаріат (ст. 2111 КУпАП);
- неподання у військові комісаріати списків юнаків, які підлягають приписці до призовних дільниць (ст. 2112 КУпАП) тощо [8].

Прикладом по адміністративним справам є Постанова Ленінського районного суду м. Харкова від 18.09.2017 р. у справі № 642/3346/17 за якою «Позивач звернувся до суду із вказаним позовом, вказуючи, що постановою т. в. о. військового комісара Шевченківського районного військового комісаріату м. Харкова старшого лейтенанта О. О. Семененко № 174 від 26.06.2017 р. його притягнуто до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення,

передбаченого ст. 211-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення та накладено стягнення у вигляді штрафу у розмірі 51 грн. Позивач вважає, що постанова підлягає скасуванню, як незаконна, з огляду на те, що в порушення законодавства при її складанні, у зв'язку з чим і звернувся до суду із вказаним позовом» [9].

Суд постановив задовольнити адміністративний позов про скасування постанови про накладення адміністративного стягнення та скасувати саме цю постанову про стягнення штрафу у розмірі 51 грн.

Тепер перейдемо до наступної, третьої групи нормативно-правових актів стосовно військової сфери, а саме до спеціальних законів. До цієї групи можна віднести ряд наступних законів України (ЗУ – далі), як: ЗУ «Про військовий обов'язок і військову службу», ЗУ «статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», ЗУ «альтернативну (невійськову) службу», ЗУ «мобілізаційну підготовку та мобілізацію», ЗУ «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», ЗУ «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», ЗУ «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» тощо.

Тут слід виділити ЗУ «Про військовий обов'язок і військову службу». Відповідно до ч. 7 ст. 1 цього закону «виконання військового обов'язку громадянами України забезпечують державні органи, органи місцевого самоврядування, утворені відповідно до законів України військові формування, підприємства, установи і організації незалежно від підпорядкування і форм власності в межах їх повноважень, передбачених законом, та районні (об'єднані районні), міські (об'єднані міські) військові комісаріати (далі - районні (міські) військові комісаріати), військові комісаріати Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя, а також територіальні центри (в Автономній Республіці Крим, областях, місті Києві) та філіали (в районах та містах) комплектування військовослужбовцями за контрактом» [10].

Як бачимо, обов'язок призвати громадян на військову службу прямо закріплений за різними військовими комісаріатами. Окрім цього, за військовими комісаріатами також закріплено право викликати призовників для оформлення документів, приписки, проходження медичного огляду.

Перейдемо до четвертої групи нормативно-правових актів, яку складають підзаконні акти: постанови, розпорядження, акти, накази Президента України, КМУ, ВРУ та інших органів

державної влади.

Як вважає Скакун О. Ф. «підзаконний нормативно-правовий акт – це акт, який видається відповідно до закону, на підставі закону, для конкретизації законодавчих розпоряджень та їх трактування або встановлення первинних норм. Підзаконність нормативно-правових актів не означає їх меншої юридичної обов'язковості. Вони мають необхідну юридичну чинність. Правда їх юридична чинність не має такої ж загальності та верховенства, як це властиво законам. Проте вони посідають важливе місце в усій системі нормативного регулювання, оскільки забезпечують виконання законів шляхом конкретизованого нормативного регулювання всього комплексу суспільних відносин» [11, с. 334].

До цієї групи можна віднести: Указ Президента України «Про Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України» від 10.12.2008 р., Постанова КМУ «Про затвердження Положення про військові комісаріати» від 03.06.2013 р., Наказ Міністерства оборони України «Про затвердження Інструкції з організації обліку особового складу Збройних Сил України» від 26.05.2014 р., Постанова КМУ «Про затвердження Порядку організації та ведення військового обліку призовників і військовозобов'язаних» від 07.12.2016 р., Постанова КМУ «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб» від 30.08.2017 р. і т. д.

Важливим для нашого дослідження є саме Постанова КМУ «Про затвердження Положення про військові комісаріати» від 03.06.2013 р. № 389. В цьому положенні визначено поняття військових комісаріатів, їх види, законодавство яким вони регулюють свою діяльність, положення про голови військового комісаріату, структуру та штаб. Окремі підрозділи цієї постанови складають завдання та функції військових комісаріатів, права та обов'язки військового комісара, фінансове і матеріально-технічне забезпечення військових комісаріатів [12].

Також, слід додати, що до актів центральних органів виконавчої влади, які регулюють питання соціального та правового захисту військовослужбовців відносяться накази Міністерства внутрішніх справ України, Голови Служби безпеки України, Збройних Сил України, розпорядження військових комісарів і т. д.

Останню групу на нашу думку складають міжнародно-правові акти, до яких приєдналась Україна, до яких можна віднести наступні: Загальна декларація прав людини; Міжнародний пакт про громадські і політичні права; Факультативний протокол до міжнародного пакту

про громадянські і політичні права; Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права; Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод; Женевська конвенція про поліпшення участі поранених і хворих у діючій армії; Женевська конвенція про поліпшення участі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, із складу збройних сил на морі; Женевська конвенція про поводження з військовополоненим; Римський статут Міжнародного кримінального суду і т. д.

Відповідно до ст. 9 Конституції України «чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України» [2].

Так, почати слід з Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод де про військову службу зазначено лише в ч. 3 ст. 4 де вказано, що терміни «примусова чи обов'язкова праця» не поширюються на будь-яку службу військового характеру [13].

Тобто, виходячи з цієї норми, особа може бути примусово задіяна до праці на будь-яку службу військового характеру, але така служба не має суперечити іншим правам людини та її особистим переконанням.

Також, в Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод наступні норми, що захищаються при військових діях, таких як:

- право на життя (ст. 2);
- заборона катування (ст. 3);
- право на свободу (ст. 5);
- право на справедливий суд (ст. 6);
- ніякого покарання без закону (ст. 7) та інші.

Але, вищезазначені норми постійно порушуються в умовах воєнного стану, ведення бойових дій, що виходить зі специфічності зазначених діянь. Так, при умовах війни військовослужбовці самі виступають суддями та призначають покарання, можуть відняти життя у інших, катувати для отримання інформації. Тому і потрібно вводити організації, які будуть слідкувати за умовами ведення війни.

Прикладом таких організацій є Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ – далі). За дослідженнями Єрмолаєва А. В. та Кононенко К. А. вказано, що «ОБСЄ пройшла складний шлях, довівши свою безперечну корисність для справи миру та безпеки в Європі і світі в цілому. Саме ця інституція перетворилась на загально визнаний майданчик для обговорення безпекових проблем, забезпечення контролю над озброєннями, заходів підвищення довіри, попередження, розв'язання і

моніторингу стану конфліктів, у тому числі заморожених, моніторингу прав людини, проведення вільних виборів тощо. Універсальний характер представництва країн, розгалужена мережа представництв на місцях та високий рівень міжурядових зв'язків створюють потужний, проте не в повній мірі реалізований потенціал Організації у системі глобального управління та забезпечення регіональної безпеки» [14, с. 50].

Наступною є Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12.08.1949 р. де вказано, що у разі збройного конфлікту будь-яка сторона має дотримуватись таких положень:

- гуманно ставитися до осіб, які не беруть активної участі у воєнних діях, а також тих, хто припинив участь у воєнних діях з будь-яких обставин;

- не вчиняти таких дій до осіб, які не беруть активної участі у воєнних діях, а також тих, хто припинив участь у воєнних діях з будь-яких обставин: насилля над життям та особистістю, захоплення заручників, наруга над людською гідністю, засудження та застосування покарання без попереднього судового рішення;

- підбирати поранених і хворих та надавати їм допомогу;

- докладати зусиль з метою введення в дію всіх або частин інших положень цієї Конвенції [15-17].

Таким чином, сьогодні в Україні існує система регулювання, що закріплює соціально-правовий захист військових, яка включає конституційне регулювання (Конституція України та зміни до неї); міжнародно-правове регулювання (міжнародні договори та угоди); законодавче регулювання (Закони України, кодекси: цивільний, трудовий, кримінальний, адміністративний та інші); нормативно-правові акти центральних і місцевих органів державної влади (акти, розпорядження, накази Президента України, КМУ, СБУ, Міністерства оборони України, тощо).

Висновки. Подальше вдосконалення нормативно-правових актів соціально-правового захисту військовослужбовців, повинен бути прийнятий новий закон, який би загалом регулював питання соціального захисту, прав і свобод армії. Цей закон повинен базуватися на таких основних положеннях: чітке законодавче визначення прав військових та їх обмежень; законодавче визначення пільг та компенсацій, що надаються в рамках обмеження прав та їх відповідність економічним можливостям держави; пільги та компенсації окремим членам або сім'ям військовослужбовців; наявність гарантій та механізмів реалізації військових прав; встановити відповідальність за порушення військових прав, встановлених законом.

Література:

1. Пашинський В. Й., Свистільник І. А. Правове регулювання соціального і правового захисту військовослужбовців в Україні. Військове право. Київ: Юридична наука, 2013. № 6 С. 102-110.
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020 р. Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 16.10.2020 р.).
3. Водний кодекс України: Закон України від 06.06.1995 р. № 213/95-ВР. Дата оновлення: 16.10.2020 р. Відомості Верховної Ради України, 1995, № 24, ст. 189. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 17.10.2020 р.).
4. Лісовий кодекс України: Закон України від 21.01.1994 р. № 3852-ХІІ. Дата оновлення: 03.07.2020 р. Відомості Верховної Ради України, 1994, № 17, ст. 99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text> (дата звернення: 17.10.2020 р.).
5. Повітряний кодекс України: Закон України від 19.05.2011 р. № 3393-VI. Дата оновлення: 07.08.2020 р. Відомості Верховної Ради України, 2011, № 48-49, ст. 536. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3393-17#Text> (дата звернення: 17.10.2020 р.).
6. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Дата оновлення: 16.10.2020 р. Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26, ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 17.10.2020 р.).
7. Вирок Біловодського районного суду Луганської області від 09.02.2017 р. у справі № 408/7864/16-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/64609416> (дата звернення: 18.10.2020 р.).
8. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 80731-X. Дата оновлення: 13.08.2020 р. Відомості Верховної Ради Української РСР, 1984,

додаток № 51, ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 18.10.2020 р.).

9. Постанова Ленінського районного суду м. Харкова від 18.09.2017 р. у справі № 642/3346/17. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/68988387> (дата звернення: 18.10.2020 р.).

10. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 р. № 2232-XII. Дата оновлення: 01.10.2020 р. Відомості Верховної Ради України, 1992, № 27, ст. 385. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> (дата звернення: 19.10.2020 р.).

11. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник. Харків: Консум, 2001. 656 с.

12. Про затвердження Положення про військові комісаріати: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.06.2013 р. № 389. Дата оновлення: 14.02.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-2013-%D0%BF#Text> (дата звернення: 18.10.2020 р.).

13. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 19.10.2020 р.).

14. Єрмолаєв А. В., Кононенко К. А. ОБСЄ: сучасні виклики та перспективи розвитку: аналітична доповідь. Київ, 2013. 52 с.

15. Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12.08.1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_151#Text (дата звернення: 21.10.2020 р.).

16. Конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі від 12.08.1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_152#Text (дата звернення: 21.10.2020 р.).

17. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12.08.1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text (дата звернення: 21.10.2020 р.).